

Conferència de Barcelona sobre grans ciutats

Purificación Alba*

RÉSUMÉ / ABSTRACT / RESUMEN

La Conférence sur les grandes villes a eu lieu à Barcelone du 28 Février au 2 Mars 1985, organisée par le Centre International de Sciences Sociales et la Corporació Metropolitana de Barcelona. La Conférence a eu comme objet l'étude et l'exposition des «pathologies» des grandes villes et les différentes façons de leur faire face. Les études de ces 25 villes ont été exposées et plusieurs experts ont traité le thème au niveau des régions mondiales. Il faut signaler le document qui contient les conclusions, appelé «Déclaration de Barcelone». Il contient une révision de la situation actuelle et des recommandations de caractère général.

. . .

A Conference on Major Cities, was held in Barcelona between 28th February and 2nd March, under the auspices of the International Centre for Social Sciences and organized by the Barcelona Metropolitan Corporation. The central theme of the conference was the exposure and study of the «pathologies» of major cities, together with the outlining of measures to counteract them. The cases of 25 different cities were presented, and various experts treated the subject at world regional level. Especially noteworthy is the concluding document, which has been given the name of «The Barcelona Declaration», and in which the present situation is outlined and general recommendations are offered.

---

* Llicenciada en geografia, Departament de Geografia, Universitat Autònoma de Barcelona.

Del 28 de febrero al 2 de marzo se celebró en Barcelona la Conferencia sobre grandes ciudades, patrocinada por el Centro Internacional de Ciencias Sociales y organizada por la Corporación Metropolitana de Barcelona. La Conferencia se centró en el estudio y exposición de las «patologías» de las grandes ciudades y en las formas de contrarrestarlas. Se presentaron los casos de 25 ciudades y diversos expertos trataron el tema a nivel de regiones mundiales. Cabe destacar el documento de conclusiones, que se denominó «Declaración de Barcelona», en el que se repasa la situación actual y se formulan recomendaciones de carácter general.

Objectius i organització

Entre el 25 de febrer i el 2 de març de 1985 va celebrar-se a Barcelona la «Conferència de Barcelona sobre grans ciutats», promoguda pel Consell Internacional de Ciències Socials i organitzada per la Corporació Metropolitana de Barcelona.

El Consell Internacional de Ciències Socials (CICS) és un organisme consultor de l'UNESCO constituït el 1952 per afavorir l'avenç de les ciències socials. Compta amb un comitè permanent d'investigació comparativa, anàlisi conceptual i terminològica i comissions sobre models mundials, xarxes urbanes i desenvolupament mundial de les ciències socials.

L'objectiu central de la Conferència era l'examen de com les grans aglomeracions urbanes i/o àrees metropolitanes poden fer front i resoldre el conjunt de disfuncions que neixen de la seva mateixa puixança, creixement i atracció demogràfica. El CICS en encomanar als especialistes les diverses ponències demanava que es donés resposta sistemàtica a les següents qüestions: — Quin ha estat el paper de cada una de les aglomeracions i/o àrees metropolitanes estudiades dins l'economia nacional, regional i internacional.

— Quines són les principals «patologies» d'aquestes ciutats i quines són les causes i les conseqüències demogràfiques, socials, polítiques, econòmiques i tecnològiques d'aquestes patologies.

— En quina mesura aquests fenòmens són privatis de l'aglomeració estudiada o són semblants als que s'enregistren a d'altres àrees.

— En quina mesura són controlables aquests fenòmens i quins han estat els mecanismes polítics i administratius emprats amb èxit per exercir-hi el control adient.

— Quines perspectives de futur es poden tenir tant pel que fa a la persistència d'aquestes disfuncions (i fins i tot llur possible agreujament i l'aparició de noves), com per a llur superació creativa.

— Quin és el balanç que pot fer-se de la cultura cívica i de les condicions de vida a les grans aglomeracions i/o àrees metropolitanes, la qualitat de vida i com pot contribuir una aglomeració urbana a la millora del futur benestar.

La Conferència s'organitzava en un «Seminari Internacional sobre ciutats gegants del món i el futur: problemes i polítiques» on els especialistes hi aportarien els seus estudis i un «Col·loqui Internacional sobre perspectives i polítiques de futur» amb

la participació especial d'alcaldes metropolitans i responsables de governs municipals, per tal d'estudiar el projecte de recomanacions i conclusions, resum de la Conferència.

Les comunicacions

A la Conferència van presentar-se vint-i-sis aportacions entre:

— Comunicacions sobre grans ciutats a les diferents regions del món: Europa Occidental, Estats Units, Amèrica Llatina, Europa Oriental, l'Àsia del Pacífic i Àfrica.

— Comunicacions sobre ciutats concretes: El Caire, Lagos, Londres, Barcelona, Moscou, Shanghai, Tokio, Nova York, Los Angeles, Mèxic, Rio de Janeiro, Sao Paulo, Buenos Aires i el cas concret de Suïssa.

— Comunicacions sobre problemes especials relacionats amb les «patologies» i el futur de les grans ciutats.

Els especialistes que tractaren temes relacionats amb grans ciutats de països en procés de desenvolupament varen assenyalar com a punt crític la seva explosiva expansió demogràfica que hom considera causada per la combinació de l'elevat índex de migració rural cap a les zones urbanes i de l'increment natural de la població. Aquest darrer factor és en gran part conseqüència de l'estructura d'edats dels emigrants.

En les comunicacions s'anunciaven les conseqüències d'aquest creixement explosiu:

- Elevats índexs d'atur i d'infraocupació.
- Allotjament insuficient i de baixa qualitat.
- Problemes de salut i d'alimentació.
- Sistemes de transport públic urbà sobrecarregats.
- Sanejament precari.
- Contaminació del medi.
- Dificultats pressupostàries.
- Delinqüència.
- Empitjorament general de la qualitat de vida.

L'altre gran tema va ser les metròpolis industrials i la seva possible decadència.

Les metròpolis industrials

Les metròpolis de les ciutats industrials ja no creixen als ritmes anteriors i fins i tot s'hi produeix la decadència de llurs ciutats centrals. Es transformen de centres de producció i de distribució en centres de generació i de transmissió d'informació. Sovint però, les característiques professionals necessàries per a aquestes noves activitats no s'adapten a l'oferta tradicional de la ciutat, la qual cosa condueix a índexs elevats d'atur, pobresa i marginació a l'interior de les ciutats.

El tema va ser tractat en diverses ponències, d'entre les quals són destacables les de Hall, Castells i Borja.

Hall va presentar l'anàlisi de tres estudis realitzats sobre un conjunt de ciutats euro-

pees amb dades dels anys setanta per tal de determinar si estan afectades pel fenomen de la desurbanització. En concret, interessa a Hall saber si a l'Europa Occidental es donen els mateixos processos de canvi geogràfic que als Estats Units i que poden resumir-se en: suburbanització (el creixement deixa de situar-se a la ciutat central), desurbanització (les àrees metropolitanes alenteixen el seu creixement i són superades per àrees no metropolitanes), creixement inversament proporcional al tamany i, finalment, diferent impacte de la desindustrialització segons es tracti d'antigues o noves regions industrials.

El mètode de comparació emprat en els seus estudis comentats es basa en considerar que tots els sistemes urbans tendeixen a passar pels mateixos estadis d'evolució:

1. Creixement de la ciutat que encara no és capaç d'absorbir la pèrdua de població rural del entorn.

2. El creixement de la ciutat ja és capaç d'absorbir aquell excedent.

3. La ciutat desborda els seus límits i comença a créixer la població del cinturó immediat. La ciutat, però, conserva els índexs de creixement més alt.

4. El cinturó pren la davantera als índexs de creixement.

5. La ciutat central perd població mentre el cinturó segueix creixent.

6. És tota la regió urbana la que perd població.

Hall conclou que durant els setanta, els sistemes urbans europeus van mostrar comportaments similars als dels Estats Units amb certes diferències:

- La desurbanització afectaria únicament la RFA, el Regne Unit i, en part, Itàlia.

- Els creixements negatius en funció del tamany són únicament evidents al Regne Unit i en certa manera a la RFA.

- El moviment des de regions velles a regions noves es produeix a parts d'Europa però especialment al Regne Unit i a la RFA.

L'explicació que Hall, recull d'un dels treballs és la que en el declinar de les ciutats europees intervenen causes regionals que són agreujades per la manca d'espai a la conurbació. Així, la crisi de les indústries manufactureres i de distribució, base de moltes velles ciutats industrials, s'afegeix a la manca de lloc per ubicar-hi noves indústries i habitatges desitjosos de més espai.

Sembla que poc més pot dir-se, segons Hall amb el material d'investigació de què es disposa. Alhora, en constatar-se el fet que és el sector terciari el qui actua de motor de l'avenç econòmic als països industrialitzats, Hall proposa que la futura investigació es faci més que sobre la contractació del sector manufacturer, sobre el menys conegut sector terciari de serveis i el seu creixement.

Castells va ocupar-se de l'impacte de les noves tecnologies en el procés urbà. Segons ell, les noves tecnologies entren en contacte amb l'estructura territorial per tres vies: creant un nou espai de producció, modificant la forma urbana i, la més important de totes, creant unes noves relacions econòmiques.

El nou espai de producció derivaria del comportament dels sectors industrials de punta en decidir l'emplaçament de llurs indústries. L'alta tecnologia en concret, tendeix a instal·lar-se prop d'universitats, centres d'investigació. «pools» d'activitat científica i tècnica, instal·lacions de proves militars els programes dels quals sovint en

depenen, i lluny de llocs de forta tradició sindical que s'avé malament amb les necessitats de mobilitat i flexibilitat que són necessàries a aquestes indústries. La presència de capital disposat a invertir en mercats no tradicionals, és finalment un altre factor a considerar.

Alhora, les possibilitats de desglossar la producció en elements discrets sense massa dificultat fa que es tendeixi a que totes les activitats es localitzin en una bona xarxa de comunicacions. Resulta en definitiva, que pesa més la lògica de l'organització interna que la dels factors associats a llocs específics. L'espai s'organitza així, segons una jerarquia de funcions i de posicions de poder que alhora canvia molt sovint el ritme dels canvis de l'organització lògica de la indústria.

A la ciutat les possibilitats de la comunicació potencien la individualització i un espai indiferenciat associat a ella i alhora, l'aparició d'uns pocs llocs en els quals es concentren les activitats no transformables en corrent de comunicació (àrees de lleure, hospitals, comerç de luxe, centres d'alta direcció, etc.). Una estructura que, diu Castells, pot despenjar fàcilment les cultures, activitats i persones que no valori.

Les noves relacions econòmiques que les noves tecnologies ajudarien a crear es caracteritzen per un renovat desenvolupament desigual, una creixent internacionalització del comerç, el capital, la força de treball i la producció, la concentració de poder en les corporacions multinacionals i, finalment, la pèrdua de l'autonomia de les ciutats i de les regions en relació als factors econòmics mundials que situen les seves activitats en funció d'un espai abstracte i estratègic, sense significat històric.

En relació a aquest darrer aspecte Castells assenyalava la dinàmica a què dona lloc l'actuació de certs estats (França, Japó o Brasil) interessats en una actuació més lligada a valors polítics i socials.

Borja va tractar del nou intervencionisme local. La crisi que afecta a les ciutats industrials fa necessari un intervencionisme econòmic de nou tipus que s'exemplifica a la comunicació del professor Borja en el cas de Barcelona.

Aquest intervencionisme no es fa sense dificultats: d'una banda les derivades de la crisi i de l'altra les derivades de la crisi financera i de tradició en les actuacions de tipus econòmic. Algunes de les característiques més assenyalades d'aquest nou intervencionisme serien:

— Un inici comú dirigit a la promoció del sòl industrial, millora de les infraestructures, consolidació de xarxes viàries, etc. orientades a influir en les decisions de localització de les activitats.

— Un intent de participació en les polítiques de mercat laboral.

— Un interès en no limitar l'esforç a la reindustrialització sinó en ampliar els objectius cap a d'altres sectors productius.

— Interès en l'ajut a les petites i mitjanes empreses, alhora que hom en constata la dificultat si es compara amb la facilitat de negociació amb les grans empreses.

— Dificultats de coordinació i implementació de les polítiques econòmiques locals dins els propis municipis i dins els propis nivells de govern.

Borja va il·lustrar l'explicació amb els exemples d'oferta de sòl urbanitzat per activitats econòmiques feta per la Corporació Metropolitana de Barcelona i els progra-

mes impulsats per la Ponència de Desenvolupament econòmic i social de l'Ajuntament de Barcelona.

Conclusions i recomanacions: La Declaració de Barcelona

Amb el nom de Declaració de Barcelona es va aprovar a la sessió de cloenda de la Conferència el document de conclusions i de recomanacions que prèviament havia estat debatut al Col·loqui Internacional celebrat el darrer dia de la Conferència.

La Declaració recull en deu consideracions la problemàtica actual de les grans ciutats i les possibles vies d'actuació.

Crisi econòmica. En referir-se a la crisi econòmica, la Declaració constata que problemes que fins ara eren característics de les grans ciutats dels països menys desenvolupats (grans dèficits d'infraestructures, pobresa i marginalitat de sectors importants de la població, degradació del medi ambient, insuficiència i cost excessiu dels serveis públics) es donen ara a les ciutats de països més desenvolupats. A les ciutats «el tancament d'empreses industrials i la pèrdua de llocs de treball que resulta de la reconversió per una banda, i la impotència político-administrativa i financera dels governs locals per fer front alhora als problemes urbans heretats i als nous, introdueixen o accentuen elements de crisi a la gran ciutat dels països més desenvolupats: pèrdua de base productiva, marginació d'una part de la població, violència i inseguretat, etc. En aquesta situació, una part de les activitats i dels grups socials més dinàmics opten per abandonar la gran ciutat». Al mateix temps «la crítica envers les concepcions i tècniques planificadores elaborades en un passat recent caracteritzat pel creixement ha provocat una greu pèrdua de confiança en la capacitat de la societat per reconstruir ciutats humanes i eficients».

El govern de les ciutats. La Declaració veu en tot això la necessitat d'una major actuació de govern i de gestió de les grans ciutats. Per una banda, diu que «és fonamental reforçar l'autonomia i la representativitat dels governs locals». En concret «el govern de la gran ciutat ha de ser qui assumeixi la gestió de la gran majoria de funcions de l'Estat, per raons d'eficàcia social, rendibilitat econòmica i legitimitat democràtica» i en els casos en què l'Estat es regionalitzi es recomana «recolzar la descentralització de l'Estat cap als governs regionals i l'articulació cooperativa d'aquests amb les grans ciutats i àrees metropolitanes».

Per dur endavant aquesta gestió es recomana que «es creïn o es reforcin governs metropolitanos amb competències específiques i de caràcter representatiu». A aquesta representativitat hom hi arribarà descentralitzant la gran ciutat sense la qual cosa «és molt difícil respondre amb agilitat als requeriments socials i urbans i promoure la participació ciutadana» i establint «mecanismes electorals que personalitzin la direcció del poder executiu local i garanteixin l'existència de representants propis de cada zona de la ciutat».

Per altra banda, la Declaració considera indispensable la creació de mecanismes participatius que «possibilitin als ciutadans la intervenció en el procés d'elaboració dels programes i projectes així com amb la gestió dels serveis» i «el desenvolupa-

ment de la vida associativa, de les organitzacions i dels moviments socials independents de l'administració» capaços d'actuar com interlocutors vàlids. Per assolir aquests objectius caldrà «incorporar i generalitzar l'ús de les noves tecnologies informacionals» perquè «la gestió democràtica de la ciutat i la lluita contra les tendències atomitzadores que s'hi donen exigeixen també intensificar i socialitzar l'ús de les noves tecnologies de la informació i facilitar per mitjà seu la comunicació dels ciutadans entre ells i l'administració».

Una política econòmica per a la ciutat. A la Declaració es recomana que la ciutat «es plantegi prioritàriament la seva política econòmica» i és coneguda, tal com va destacar el professor Borja en l'exposició del cas de Barcelona, la poca tradició i preparació en relació a les actuacions de tipus econòmic. Les recomanacions que es fan a la Declaració referents a aquesta política econòmica per a la ciutat són «posar-se al front dels processos de reconversió econòmica i per tant ser els protagonistes del desenvolupament de les noves tecnologies», recolzar «els processos de reconversió econòmica que multipliquin i diversifiquin les activitats productives i els serveis socialment necessaris» i fer una reforma administrativa que substitueixi les formes tradicionals de gestió per una actuació de programes i resultats».

Aquestes línies mestres d'actuació comporten d'altres actuacions complementàries que la Declaració també recull com són «assumir el repte social de la reconversió econòmica impulsant la formació i el reciclatge de joves i d'adults i recolzant les iniciatives econòmiques socials o privades innovadores», «ser competitiva en l'escala mundial, per la qual cosa haurà de promoure grans projectes que l'il·lusionin, mobilitzin recursos propis i externs i la converteixin en punt de referència a nivell internacional», recolzar «el desenvolupament de les iniciatives econòmiques de petites i mitjanes empreses i de l'economia social i promoure progressivament l'emergència de l'economia informal», «posar al dia les fonts i els mètodes d'informació i potenciar la investigació urbana» a més d'altres consideracions.

Un urbanisme pragmàtic. A la Declaració es recomana que l'urbanisme tingui present les circumstàncies crítiques actuals i que «persegueixi objectius de reconstrucció i rehabilitació urbana a curt termini». Per això cal reequilibrar... crear o reforçar estructures centrals a les perifèries», actuar sobre la ciutat construïda, afavorir «la comunicació i la intensitat dels contactes socials», lluitar «contra la pobresa i la marginació i contra la tendència a la privatització d'espais públics i a l'atomització insolidària i agressiva» i «potenciar especialment les cultures urbanístiques característiques de cada context regional i l'ús de tecnologies pròpies o adaptades a la problemàtica específica de cada ciutat».

Confiança en la ciutat. «La gran ciutat manté importants factors atractius», «és una base d'experimentació d'un nou contracte social i d'un nou sistema de regulació basat en amplis consensos sobre projectes concrets i en el desenvolupament d'una legalitat i una acció pública de base contractual» i pot «donar una contribució fonamental a la pacificació de les relacions internacionals i a la solidaritat entre els pobles». Són afirmacions que apareixen en la Declaració que denoten una confiança profunda en la ciutat i el seu paper social actual i futur i que connecten amb la Decla-

ració de Roma (Conferència Internacional sobre la població, i el futur urbà, 1980) a la qual l'actual declaració fa referència explícita: «històricament la ciutat ha estat el motor del desenvolupament i la forja de les energies creadores de l'home... la ciutat ha estat el lloc on ha florit la civilització».